

פניני הלכה

פסח

אליעזר מלמד

הר-ברכה

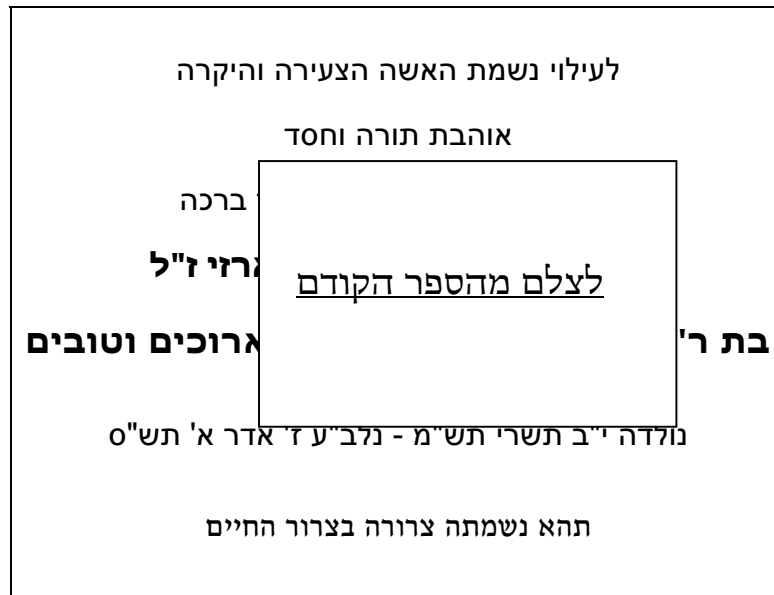
רב הישוב וראש הישיבה

הלכות פסח וטעמיהן
מבוארות מהיסודות ועד ההלכה למעשה
למנהגי ספרדים ואשכנזים

בהוצאת מכון הר ברכה

ישראל תשס"ד

מהדורה שניה מתוקנת

©

כל הזכויות שמורות למחבר
(ניתן להעתיק קטעים מהספר שלא למטרות מסחריות)

בהוצאת מכון הר-ברכה, שלידי ישיבת ההסדר טל': 02.9974836
נדפס בישראל תשס"ד

תוכן העניינים

תוכן מפורט.....	ד
פרק א - משמעות החג.....	1
פרק ב - כללי איסור חמץ.....	15
פרק ג - מצוות השבתת חמץ.....	26
פרק ד - בדיקת חמץ.....	37
פרק ה - ביטול חמץ וביעורו.....	59
פרק ו - מכירת חמץ.....	69
פרק ז - תערובת חמץ.....	81
פרק ח - מהלכות כשרות לפסח.....	91
פרק ט - מנהג איסור קטניות.....	109
פרק י - כללי הגעלת כלים.....	121
פרק יא - הכשרת המטבח לפסח.....	146
פרק יב - הלכות מצה.....	164
פרק יג - הלכות ערב פסח ומנהגיו.....	177
פרק יד - הלכות ערב פסח שחל בשבת.....	190
פרק טו - ההגדה - מצוות הסיפור ביציאת מצרים....	193
פרק טז - הלכות ליל הסדר.....	208
לוח ראשי תיבות, מפתח, מפתח ענייני מוסר.....	278

תוכן מפורט

פרק א - משמעות החג - 1

א - חג המצות וחג הפסח. ב - חג החירות - גילוי המוסר. ג - יציאת מצרים - שחרור הרוח משעבוד החומר. ד - ביציאת מצרים נעשה החומר מרכבה לשכינה. ה - משמעות איסור חמץ - גאוה כלפי שמיים. ו - משמעות המצה. ז - המבזה את המועדות. ח - שואלים בהלכות הפסח קודם לפסח שלושים יום.

פרק ב - כללי איסור חמץ - 15

א - ארבע מצוות באיסור חמץ. ב - זמני איסור חמץ מהתורה ומדברי חכמים. ג - מהו חמץ ומהו שאור. ד - הגדרת החימוץ בבצק. ה - חמץ נוקשה. ו - חמץ שנפסל ממאכל כלב. ז - אופנים שאין בהם חימוץ.

פרק ג - מצוות השבתת חמץ - 26

א - המצוות הקשורות בהשבתת החמץ. ב - האיסור על חמץ השייך לו. ג - חמץ שבאחריות ישראל ודין מניות. ד - כיצד מקיימים את מצוות השבתת החמץ. ה - מהות המצווה. ו - זמני כניסת איסור אכילה והנאה מחמץ. ז - סדר השבתת החמץ.

פרק ד - הלכות בדיקת חמץ - 37

א - זמן בדיקת חמץ בתחילת ליל י"ד. ב - דברים שאסרו חכמים קודם הבדיקה. ג - הברכה. ד - מקומות החייבים בבדיקה. ה - הנר ופנס. ו - האם צריך לבדוק אחר פרורים קטנים מכזית. ז - האם צריך לבדוק את הספרים. ח - האם סומכים על הניקוי שלפני פסח. ט - הנחת פתיתי חמץ והאפשרות להעזר בבני ביתו. י - היוצא למדינת הים. יא - אם מכירת כל הבית במכירת חמץ פוטרת מבדיקה. יב -

בדיקת חמץ אחר זמנה, ודין השוכר חדר במלון. יג - בית כנסת, פנימיות ושיבות. יד - חמץ תחת מפולת ואם צריך לבדוק מחסן.

פרק ה - ביטול וביעור חמץ - 59

א - ביטול החמץ בלילה וביום. ב - משמעות ביטול החמץ. ג - דיני ביטול החמץ. ד - מנהג ביעור החמץ בשריפה. ה - חמץ שבאשפה. ו - חמץ שנמצא אחר תחילת זמן האיסור.

פרק ו - הלכות מכירת חמץ - 69

א - הצלת החמץ מאיבוד על ידי מכירתו לגוי. ב - התפשטות מנהג מכירת החמץ. ג - למי נועדה כיום מכירת החמץ. ד - דיני המכירה. ה - סוף זמן מכירה ודין בן חו"ל. ו - החמץ שנמכר - דינו אחר הפסח.

פרק ז - הלכות תערובת חמץ - 81

א - חמץ בפסח אוסר את תערובתו בכלשהו. ב - האם אפשר להציל תערובת שיש בה כלשהו חמץ. ג - האם חמץ שנתבטל לפני פסח "חוזר וניעור" בפסח. ד - הלכה למעשה בדין "חוזר וניעור". ה - האם חמץ שנותרן טעם פגום אוסר תערובתו. ו - דיני תערובת החמץ מהתורה.

פרק ח - מהלכות כשרות לפסח - 91

א - מצה עשירה - לישה במי פירות. ב - אין החמצה אחר אפיה, ודין מצה שרויה. ג - כללי כשרות לפסח, שיטת הספרדים והאשכנזים. ד - כללי ההשגחה לפסח. ה - חלב מבהמה שאוכלת חמץ. ו - בשר וביצים. ז - תרופות בפסח. ח - חומצת לימון. ט - סבונים וקוסמטיקה.

פרק ט - מנהג איסור קטניות - 109

א - שורשי מנהג אשכנז. ב - מנהג הספרדים בקטניות ובאורז. ג - בני זוג מעדות שונות. ד - המינים הכלולים באיסור. ה - דיני המנהג. ו - קטניות שלא נגעו במים, ושמני קטניות. ז - בשעת הצורך לחולים וקטנים.

פרק י - כללי הלכות הגעלת כלים - 121

א - דין הטעם הבלוע בכלים, מתי אוסר? ב - דין כלי חמץ בפסח. ג - כבולעו כך פולטו - הגעלה וליבון חמור. ד - גדר ההבדל בין בליעה באור לנוזלים, ודין מחבת. ה - ליבון חמור וליבון קל (האם מתחשבים ברמת החום בבליעה). ו - היתרא בלע - הכשרה לפסח. ז - כלים שעלולים להנזק בליבון, ודין תבניות. ח - כללי ההגעלה (כלי ראשון וכו'). ט - אם הולכים אחר הבליעה החמורה או רוב תשמישו. י - ניקוי הכלים והכנתם להגעלה. יא - טעם ההמתנה עשרים וארבע שעות לפני ההגעלה. יב - הגעלת הכלים בפועל. יג - הגעלת סירים. יד - בליעה בכבוש והכשרתו.

פרק יא - הכשרת המטבח לפסח - 146

א - שיש. ב - כיור. ג - חצובת כיריים של גז, כיריים חשמליות וקרמיות. ד - תנור אפייה. ה - פלטה של שבת. ו - מיקרו גל. ז - מדיח כלים. ח - שולחן האוכל. ט - מקרר וארונות מטבח. י - סירים, מחבתות קערות וסכו"ם. יא - בלנדר ומיקסר. יב - כלים שונים (גביעים, בקבוק פלסטיק, דוד מים, שיניים תותבות). יג - כלי חרס ופורצלן. יד - כלי זכוכית. טו - כלי אמייל. טז - כלי פלסטיק.

פרק יב - הלכות מצה - 164

א - מצוות אכילת מצה. ב - מצה שמורה. ג - האם השמירה צריכה כוונה לשם מצווה. ד - כשרות מצות יד ומצות מכונה למצוות אכילת מצה. ה - האם יש עניין לאכול בכל הפסח מצות שמורות.

ו - מים שלנו. ז - שמירה מחימוץ בעת הלישה. ח - דינים נוספים במצות.

פרק יג - הלכות ומנהגי ערב פסח - 177

א - איסור עשיית מלאכה בערב פסח. ב - איזו מלאכה אסורה. ג - תענית בכורות. ד - על מי מנהג הצום. ה - המנהג לסמוך על סיום מסכת. ו - איסור אכילת מצה ביום י"ד. ז - סיכום המאכלים שמותר לאכול בערב פסח. ח - אפיית מצות ואמירת קרבן פסח.

פרק יד - ערב פסח שחל בשבת - 190

א - סדר ביעור החמץ. ב - דינים נוספים.

פרק טו - ההגדה - הסיפור ביציאת מצרים - 193

א - מצוות והגדת לבנך. ב - המצווה לספר ביציאת מצרים בליל פסח. ג - המצווה לפתוח את הסדר בשאלה. ד - נוסח "מה נשתנה". ה - כנגד ארבעה בנים דברה תורה. ו - המסר המרכזי של ההגדה. ז - פותחים בגנות ומסיימים בשבח. ח - משמעות עשר המכות. ט - פסח מצה ומרור.

פרק טז - הלכות ליל הסדר - 208

א - הקדמה. ב - ההכנות לסדר. ג - הקערה. ד - סידור הקערה. ה - קדש - קידוש. ו - ארבע כוסות. ז - היין. ח - שיעור היין והכוס. ט - שיעור השתייה. י - מצוות הסבה. יא - כיצד מסבים. יב - דין מי ששכח להסב. יג - האם מותר לאכול או לשתות אחר שתיית כוס ראשונה? יד - רחץ - נטילת ידיים לפני אכילת הכרפס. טו - כרפס. טז - יחץ - חציית המצה האמצעית. יז - מגיד - פתיחת ההגדה. יח - דיני אמירת ההגדה. יט - מנהגי אמירת ההגדה. כ - מצוות אמירת ההלל בליל הסדר. כא - כוס שנייה, לשו"ע לא יברך לפנייה, ולרמ"א יברך. **מצוות אכילת מצה ומרור:** כב - מצוות אכילת מצה. כג - חשבון שיעור כזית לקיום המצווה מהתורה. כד - מנהג הספרדים

בשיעור כזית. כה - שיעור אכילת פרס. כו - סדר אכילת המצה. כז - מצוות אכילת מרור. כח - כורך. כט - המתקשים לאכול שיעורי המצות. ל - איזה חולה פטור מאכילת מצה ומרור. לא - זמן אכילת המצה, המרור והאפיקומן. לב - מנהגי הסעודה - צלי, ביצים. לג - צפון - אפיקומן. לד - שני טעמים לאכילת האפיקומן - שני זיתים. לה - אמירת הלל והלל הגדול וברכת השיר. לו - כוס חמישית - כוס של אליהו. לז - האם מותר לשתות קפה או מיץ אחר סיום הסדר? לח - מצווה לספר וללמוד את ההלכות כל הלילה.

מפתחות - 278

לוח ראשי תיבות - 278. מפתח - 279. מפתח לענייני אמונה ומוסר - 287.

בכרכים הקודמים נדפסו הסכמות הרבנים הגאונים: הרב הראשי (תשמג-תשנג), וראש ישיבת מרכז הרב, הרב אברהם שפירא שליט"א, הרב הראשי לישראל (תשמג-תשנג), הראשל"צ, הרב מרדכי אליהו שליט"א, הרב הראשי לישראל (תשלג-תשמג), הרב שלמה גורן זצ"ל, ראש ישיבת מרכז הרב, הרב שאול ישראלי זצ"ל, הרב הראשי (תשמג-תשנג) הראשל"צ הרב אליהו בקשי דורון שליט"א, הרב מאיר מאזוז שליט"א, הרב דוב ליאור שליט"א, הרב נחום אליעזר רבינוביץ שליט"א.

פתח דבר

אודה לה' שזיכני ללמוד וללמד בישיבה ובישוב הר ברכה. במיוחד גבר עלי חסדו, שלמרות המתח והיסורים המקיפים אותנו מהתנכלויות שונאינו מסביב, נתן לי כוח לעמוד על משמרתי בלימוד התורה הקדושה והרבצתה לרבים וכתובת הלכותיה.

בהערות השתדלתי לקצר ולציין את עיקרי המקורות והנימוקים, כדי שלא להכביד בפרטים. עם זאת השתדלתי לציין את הספרים שנדפסו בשנים האחרונות, שבהם פורטו בהרחבה המקורות.

שלמי תודה לא"מ הרב זלמן ברוך מלמד שליט"א ראש ישיבת בית-אל ורב הישוב, ולאמי מורתי, ולאשתי היקרה, ויהי רצון שלא תמוש התורה מפנינו ומפי זרענו עד עולם. תודות נוספות לר' יעקב כץ (כצלה), מנהל כללי של מוסדות בית אל והר ברכה וערוץ שבע, ועימו מנהל ישיבת הר ברכה ר' דוד סעדה. שהש"י יתן להם כח להצליח בעבודתם וימלא כל משאלות ליבם לטובה.

ואוסיף להודות לתושבי הישוב הר-ברכה ת"ו ולתלמידי הישיבה, שבמשך השיעורים שלמדנו נתלבנו רוב העניינים שבספר, ואף הם שותפים בו. וכן אציין את הרב שלומי בדש ורעייתו אביטל, הרב זאב סולטנוביץ', הרב יונדב זר, הרב גד אלואי וגור גלון שעברו על הספר והעירו את הערותיהם המחכימות.

על פי הצעת לומדי הספר, נערכו כמה תיקונים ושינויים במהדורה המתוקנת. (א) הפסוקים הובאו עם ניקוד (במקום בכתב מלא). (ב) כדי שאפשר יהיה להפנות מפרק לפרק, ניתנו אותיות לפרקים, וההלכות סומנו באותיות (במקום מספרים), כדי להבדיל בין ההלכות להערות. (ג) תוקנו מספר קטן של שגיאות דפוס. (ד) נוספו מספר הלכות, כמו למשל בעניין הכשרת כיריים חשמליות וקרמיות, תרמוס וכיוצא בהם. ואע"פ כן חלוקת העמודים לא שונתה, כדי שהמהדורה המתוקנת תהיה שווה לקודמת. (ה) למרות שהשתדלתי מאוד לבאר את הדברים היטב, מצאתי במספר מועט של מקומות, שעדיף לשנות מעט את צורת המשפט, כדי להבהיר יותר את ההלכה. אולם ב"ה גם אחר שנדפסו קרוב לעשרת אלפים ספרים, לא קיבלתי הערה המצריכה לשנות דבר מההלכות שנדפסו.

אליעזר מלמד תשס"ד